

HONORÉ DE BALZAC

OTEC GORIOT

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Protože měl víc než šedesát tisíc důchodů a ani dvanáct set franků neutratil pro sebe, byl Goriot šťasten, mohli-li uspokojovat vrtochy svých dcer. Nejznamenitější učitelé byli pověřeni nadat je svými schopnostmi, které jsou známkou dobrého vychování. Měly svou vychovatelku. Naštěstí pro ně to byla žena duchaplná a vkusná: jezdily na koni, měly svůj kočár, žily si jako nějaké milenky starého bohatého velmože. Stačilo jen, aby vyslovily nejdražší přání, a už viděly, jak je otec spěšně splňuje, oplátkou za své knížecí dary žádal Goriot jen trochu lásky. Ubohý Goriot si povýšil svoje dcery na anděly, rozhodně na něco vyššího, než byl on sám!

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

- úryvek je vyňat ze začátku knihy; čtenář poznává Goriotovu povahu a vztah k dcerám

Hlavní postavou je bývalý obchodník s nudlemi Goriot, který živoří v penzionu paní Vauquerové. Žije zde také dalších 6 nájemníků, mezi nimi chudý student práv Evžen Rastignac. Goriota jeho dvě vlastní dcery okradly a opustily. Přesto je nadevše miluje a je ochoten pro ně udělat úplně všechno.

Rastignac a Goriot se stávají přáteli a Goriot seznamuje Evžena s jednou ze svých dcer, Anastázií. Ta je provdána za hraběte de Restand, ale Evžen přesto doufá, že se vztahem s Anastázií dostane do vyšší společnosti. Dříve býval čestný, nyní ztrácí iluze a honí se za penězi. Opouští všechny své morální zásady.

Poté se zamiluje do druhé dcery Delfíny, která je provdána za bankéře. Evžen zjišťuje, že dcery se s otcem nestýkají, protože se za něj stydí. Postupně ho obraly o všechnen majetek a on v naprosté chudobě a opuštěnosti umírá. Jediný Evžen se o něj stará v posledních minutách a také on jediný je ochotný zaplatit Goriotův pohřeb.

- **téma a motiv**

téma: Goriotova povaha

motivy: peníze, dcery, vychování, otcovská láska

- **časoprostor**

prostor: nelze určit, úryvek nemá prostorové zakotvení; Paříž

čas: nelze určit, retrospektiva (když byly dcery malé); 1. pol. 19. stol.

- **kompoziční výstavba**

- děj románu je chronologický

- úryvek se skládá z jednoho odstavce

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, román

- **vypravěč**

vševědoucí vypravěč v er-formě

- **postava**

Goriot – hodný, šetřivý, rozdávačný, dobrosrdečný
dcery Delfína a Anastázie - rozmazlené, zdánlivě šťastné
vychovatelka – duchaplná, vkusná
Evžen Rastignac - student práv, který se jako jediný stará o Goriota

- **vyprávěcí způsoby**

úryvek tvoří pouze pásmo vypravěče

- **typy promluv**

pásmo vypravěče v er-formě

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

velmož, vrtoch archaismy

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

žily si jako nějaké milenky přirovnání

Stačilo jen, aby vyslovily nejdražší přání, a už viděly, jak je otec spěšně splňuje nadsázka

knížecí dary metafora

Literárněhistorický kontext

• kontext autorovy tvorby

realismus ve světové literatuře 19. stol.

Honoré de Balzac (1799–1850)

- francouzský spisovatel
- napsal 74 románů a povídkových příběhů spjatých v cyklu *Lidská komedie*
- představitel realismu a romantismu
- považován za zakladatele kriticko-realistického románu
- pocházel z bohaté rodiny, byl nejstarším synem právníka
- byl poslán do klášterní školy, ale nakonec proti otcově vůli vystudoval práva
- chvíli byl notářem, ale později proti vůli rodiny se stal spisovatelem, nejprve psal pod různými pseudonymy jako Horace de Saint-Aubin (později je zavrhl)
- chtěl se dostat do vyšší společnosti a to mu působilo finanční problémy, které řešil psaním románů na pokračování, aby měl více peněz (jedná se o tzv. černé romány, dobrodružné knihy plné exotiky, žádnou z nich nepodepsal)
- mnohokrát se pokusil o sebevraždu
- byl nucen psát intenzivně kvůli splacení dluhů, psal pro peníze a většinou v noci
- Balzacovou manželkou byla Evelína Hánská, dcera rusko-polského šlechtice, oženil se s ní až v době jeho vážné nemoci 14. března 1850, tedy pár měsíců před smrtí
- v den jeho smrti ho navštívil Viktor Hugo, který promluvil na pohřbu

Sestřenice Běta – román o chudé ženě intrikánce, která svou povahou negativně působí na osudy dalších postav

Šagrénová kůže – román, ve kterém je hlavním tématem kůže plnicí svému majiteli každé přání. Přitom se ale zmenšuje, dokud zcela nezmizí. Zmenšováním této kůže přichází její vlastník o štěstí a nakonec umírá.

Ztracené iluze

Lesk a bída kurtizán – čtyřdílný napínavý román. Hlavní postavou je Luckem. Je stále slabochem, který si užívá milostného uspokojení a bezhlavě se žene za úspěchem. Jeho milenka Ester, která je kurtizánou, doplatí na jeho povahu. Ester byla nucena stát se kurtizánou kvůli společenským podmínkám, ve kterých žila. Touto profesí ale pohrdá. Luckem nakonec spáchá sebevraždu.

Evženie Grandetová – román o lakomém Grandetovi, který nepřeje sňatku své dcery jen proto, aby se mu věnem, který by musel dceři dát, nezmenšilo jeho bohatství.

• literární / obecně kulturní kontext

Realismus

- realismus odvozen od slova reálný (realis) = skutečný, opravdový
- realismus = „škola upřímnosti v umění“
- 2. pol. 19. stol.
- předchůdci realismu: H. de Balzac, Stendhal, Flaubert
- snaží se zachytit skutečnou podstatu věcí, opravdovost, pravdivost v celé její složitosti, hledat vzájemné vztahy, příčiny, důsledky nějakého jevu → nejčastějším žánrem román
- realistický hrdina: typický hrdina, vyvíjí se jeho myšlenky a názory
- nově se uplatňují hovorové výrazy, archaismy, dialekty
- vliv na realismus měl filozofický směr **pozitivismus** (spojen s A. Comtem, zobrazuje fakta, skutečné je to, co lze dokázat smysly) a **materialismus** (dialektický, sledoval vývoj společnosti jako tříd, přednost má hmota před duchovnem)
- rozvinutá fáze realismu soustředěná na kritiku poměrů = kritický realismus

Francie:

Gustav Flaubert (1821–1880)

Paní Bovaryová – hlavní hrdinka Ema Bovaryová -> literární typ, žena utíkající od skutečnosti k iluzím
= bovarismus

Citová výchova – podtitul Historie mladého muže, osudy romantika

Bouvard a Pécuchet – nedokončený román, podle něj seriál Byli jednou dva písaři

Emile Zola (1840–1902)

- cyklus 20 románů *Les Rougon-Macquart* – 32 hlavních, 1000 vedlejších postav

- romány z cyklu: *Břicho Paříže, Zabiják, Nana*

Rusko:

Fjodor Michajlovič Dostojevskij (1821–1881)

- v roce 1849 zatčen a odsouzen na smrt za protivládní aktivity

- těsně před popravou trest změněn – 4 roky na galejích v Omsku na Sibiři, kde trpěl epileptickými záchvaty → citlivější k utrpení, zaměření na duševní pochody

světově uznávaný prozaik, tvůrce moderního románu

ovlivnil rozvoj psychologického románu a prózu tzv. proudu vědomí (V. Woolfová, J. Joyce)

Zločin a trest – stěžejní dílo celosvětové realistické literatury

- hrdina Rodion Raskolnikov chce zavraždit lichvářku, zabije i její sestru

- zamiluje se do prostitutky Soni, svěřuje se jí – je odsouzen k nuceným pracím na Sibiři, Soňa odchází s ním

Běsové – rozsáhlý román podle skutečného příběhu revolucionáře

Idiot – není to člověk bláznivý, ale nepochopený

- hlavní hrdina mladý zchudlý kníže Myškin trpící epilepsií – je dobrák, kterého okolí nechápe

Bratři Karamazovi – osudy statkáře a jeho 4 synů

Lev Nikolajevič Tolstoj (1828–1910)

- zřejmě nejslavnější ruský spisovatel, zároveň filozof

- jako dobrovolník na Kavkaz, účastnil se krymské války, po návratu vyučoval děti vojáků

- na konci života se přestěhoval do Moskvy kvůli vzdělání svých dětí

Vojna a mír – čtyřdílná románová historická epopéj

- Rusko v první třetině 19. stol., dějiny = souhrn detailů, které nelze postihnout

- více než 250 postav (některé skutečné), založeno na skutečných událostech

Anna Kareninová – osudy desítek postav + vývoj ruské společnosti

- psychologická analýza hlavní hrdinky a obraz Ruska se všemi protiklady

- vdaná Anna navázala vztah s důstojníkem Vronským, vztah k manželovi a synovi řeší sebevraždou – skokem pod vlak

Anton Pavlovič Čechov (1860–1904)

- prozaik a dramatik, ovlivnil vývoj světové prózy i dramatu

- zájem o existenciální otázky života

- smysl pro humor, často satira – dráždil cenzuru

Tři sestry – Olga, Máša, Irina chtějí změnit svůj osud a zjišťují, že to nejde

Višňový sad – tragicky laděná komedie

další hry: *Racek, Strýček Váňa*

Nikolaj Vasiljevič Gogol (1809–1852)

- byl to mistr satiry, psal komedie, romány, povídky

povídkové knihy *Večery na samotě i Dikařky* – žertovně a strašidelně laděné příběhy

tzv. petrohradské povídky – *Podobizna, Bláznovy zápisky, Plášť*

román *Mrtvé duše* – první díl plánované trilogie, kritika statkářů

komedie: *Ženitba, Hráči*

Anglie:

Charles Dickens (1812–1870)

- ostrá kritika společenských jevů, citová hloubka, láskyplný humor

Kronika Pickwickova klubu – první román, příběhy z cest 4 členů klubu na venkov

Oliver Twist – román se sociálním podtextem, osiřelý chlapec vyrůstá v chudobinci, žije špatně. Utíká do Londýna a stává se členem zločinecké party a brzy je zadržen. Dostává se zpět do zločinecké party.

David Copperfield – román s autobiografickými rysy

Charlotte Brontëová (1816–1855)

Jana Eyrová – oblíbený román, příběh ženy-sirotka

Emily Brontëová (1818–1848)

Na Větrné hůrce – jediný její román, složitý příběh – nalezenec se krutě mstí za své ponížení z mládí

Polsko:

Henryk Sienkiewicz (1846–1916)

- jeden z nejoblíbenějších autorů historické literatury

- získal Nobelovu cenu za literaturu v roce 1905

Ohněm a mečem – románová trilogie ze 17. stol., boj polských šlechticů proti ukrajinským kozákům

Quo vadis – z doby Neronova Říma, pronásledování prvních křesťanů

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Otec Goriot - jméno a hlavní životní role hlavní postavy

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Toto dílo je stále aktuální, peníze vždy byly a budou na denním pořádku a krádež v rodině je už v dnešní době zcela normální, také rozhádanost rodiny je zvykem, protože mladí nemají úctu ke starým a obráceně (vznikají generační konflikty).

- **pravděpodobný adresát:**

Mladé generaci, aby si uvědomila, jak se chová a aby si vážila svých rodičů i blízkých.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Kniha byla napsána v čase, kdy Balzac doslova chrlil jeden román za druhým – roku 1835.

- **tematicky podobné dílo:**

Jane Austenová – *Pýcha a předsudek*: Jedna z mladších dcer uteče od rodičů a jen díky panu Darcymu se vrátí, protože zaplatí sňatek s vojákem, ale stejně u rodičů nezůstane a vdaná odjíždí se svým mužem za lepším životem.

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Filmová verze pod stejným jménem byla natočena ve Francii roku 2004.